

Τοῦ Δ' αἰῶνος.

24. Μολύβδινον ἔλασμα μήκ. 0.079 μ., ὕψ. 0.024 μ.

*Βέλτιον πιπαν . . γαν . .  
κομενω γυναικα  
πράσσοιμι*

Τοῦ Ε' - Δ' αἰῶνος.

25. Μολύβδινον ἔλασμα μήκ. 0.058 μ., ὕψ. 0.012 μ. Κατὰ τὴν ἄνω ἄριστεράν γωνίαν τέσσαρες ὀπαὶ σχηματίζουσαι τετράγωνον, ἴσως πρὸς ἀνάρτησιν ἢ προσήλωσιν.

*Τύχη*

καὶ ἀντιστρόφως :

*ἀλάν . .*

26. Μολύβδινον ἔλασμα μήκ. 0.092 μ., ὕψ. 0.011 μ. (εἰκ. 29,6).

*ἢ ἄλλος πονοίη*

Τοῦ Ε' αἰῶνος.

## 2. Η ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΙΣ ΡΟΔΟΤΟΠΙ

Ἡ ἀμαξιτὴ ὁδὸς Ἰωαννίνων - Ἰγουμενίτης ἐγκαταλείπουσα τὴν κοιλάδα καὶ ἀνερχομένη ἄριστερά πρὸς τὸν ἀγχένα τοῦ Μεγάλου Μπισδουνοῦ φθάνει μετ' ὀλίγον εἰς ἐτέραν κοιλάδα, ἣτις ἐκτείνεται πρὸς βορρᾶν καὶ ἐνοῦται πρὸς τὴν τῆς Λαψίστας. Ἡ μικρὰ αὕτη κοιλάς ἔχει πρὸς Α. τὰ βουνὰ τοῦ Γαρδικιοῦ καὶ ἀπέναντι αὐτῶν ἐκ Δ. τὸ Ροδοτόπι. Εἰς τὴν Α. αὐτῆς πλευρᾶν παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν δύο περὶπου χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ἐκτείνονται τὰ ἐρεῖπια ναοῦ, τὸν ὁποῖον ἀνεῦρον τὸ 1935, ὡς διέλαβον ἐν Ἡπειρωτ. Χρονικ. Γ', 1935 σελ. 261/2. ΝΑ. ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἄνωθι τοῦ Γαρδικιοῦ βουνοῦ σώζεται ἀκρόπολις τετειχισμένη, ἀνήκουσα πιθανῶς εἰς τὴν πόλιν τῆς κοιλάδος ταύτης, ἣτις θὰ ἦτο μεγάλη καὶ σημαντικὴ, διότι καὶ ἄλλα κτήρια πόλεως εὐρίσκονται παρὰ τὸν ναόν, τοῦ ὁποίου ἐπεχείρησα ἐφέτος νὰ συμπληρώσω τὴν ἀνασκαφὴν. Πρὸς τούτοις, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐκεῖ εἶχε στηθῆ ψήφισμα ἄλλης πόλεως καὶ ἰδρυθῆ ἄγαλμα Ρωμαίου αυτοκράτορος, ὡς ἔγραψα ἔνθ' ἂν., εἶναι πιθανὸν ὅτι ἔχομεν πρὸ ἡμῶν σπουδαίαν ἠπειρωτικὴν πόλιν, ἴσως τὴν Πασσαρῶνα, τῆς ὁποίας δὲν γνωρίζομεν τὴν θέσιν. Κατὰ τὸν μεταξὺ ὅμως χρόνον οἱ πέριξ χωρικοὶ ἐξεμεταλλεύθησαν τὰ ἐρεῖπια ὡς λατομεῖον καὶ ἀπέσπασαν πλείστους λίθους, ἔθραυσαν ἄλλους ἵνα ἀποκομίσουν αὐτοὺς εὐκολώτερον καὶ ἐν γένει ἐπήνεγκον μεγάλην καταστροφὴν εἰς τὸ κτήριον. Μόλις δὲ εἶναι δυνατὴ τῶρα ἢ κατὰ προσέγγισιν σχε-

δίασις αὐτοῦ, ὡς φαίνεται ἐν τῷ πίν. 1. Θὰ δώσω ἐδῶ βραχεῖαν περιγραφὴν τοῦ ἔρειπίου.

Πρόκειται περὶ ναοῦ ὀρθογωνίου, μήκ. 19.30 μ. καὶ πλάτ. 11.00 μ., ἔχοντος πτερόν περιβάλλον σηκὸν μήκ. 9 μ. καὶ πλάτ. 6 μ. Τῆς ΝΑ. στενῆς αὐτοῦ πλευρᾶς ἔχουν ἀφαιρεθῆ οἱ πλείστοι λίθοι σωζομένου μόνον τοῦ τελευταίου ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους. Ἐπίσης ἔλλείπουν οἱ περισσότεροι λίθοι ἐκ τῆς ΝΔ. μακρᾶς πλευρᾶς καὶ ἐν μέρει ἐκ τῆς ΒΔ. Μόνον τῆς ΒΑ. μακρᾶς ἐσώθη ἡ εὐθύντηρία καὶ ἐπ' αὐτῆς δύο συνεχόμενοι λίθοι καὶ εἰς περαιτέρω, πιθανῶς ἐκ τοῦ πρώτου ἢ κατωτάτου ἀναβαθμοῦ τοῦ στυλοβάτου (εἰκ. 1), ἀλλὰ καὶ τούτων ἡ ἄνω ἐπιφάνεια ἔχει ἀπολεπισθῆ, ὥστε



Εἰκ. 1. Ὁ ναὸς τοῦ Ροδοτοπίου ἐκ Δ. πρὸς Α.

δὲν εἶναι γνωστὸν τὸ ὕψος των. Ὁλόκληρος ὁ ναὸς εἶναι κατεσκευασμένος ἐξ ἀσβεστολίθου, τοῦ ὁποῦ μεγάλαι πλάκες ἀδρῶς εἰργασμένοι ἀποτελοῦν τὴν κρηπίδα. Μόνον οἱ σωζόμενοι τρεῖς μνημονευθέντες δόμοι ἔχουν τὴν ἐξωτερικὴν κάθετον ἐπιφάνειαν καλῶς λελεασμένην.

Ὁ σηκὸς ἀπέχει κατὰ τὰς πλαγίας μὲν μακρᾶς πλευρᾶς 2.50 μ. ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ ναοῦ, κατὰ δὲ τὴν ΒΔ. στενὴν πλευρὰν κατὰ 4.30 μ. καὶ κατὰ τὴν ΝΑ. κατὰ 6 μ., ὥστε ἀποτελεῖ ὀρθογώνιον 9×6 μ. Ἡ ΝΑ. πλευρὰ ἔῤῥχει ἐκατέρωθεν 0.50 μ., εἶναι δηλ. πλατυτέρα τῆς ἀντιστοίχου ΒΔ. κατὰ 1 μ., ἡ δὲ προεξοχὴ αὕτη συνεχίζεται εἰς τὰς μακρᾶς πλευρὰς εἰς μῆκος 2.80 μ., ὡς τοῦτο παρατηρήθη καὶ εἰς τοὺς μικροὺς ναῖσκους τῆς Δωδώνης (Ἡπειρ. Χρον. Γ', 1935, πίν. 1, Θ καὶ Ζ καὶ Π.Α.Ε., 1929 σ. 105, σχεδιογρ. 1). Μεταξὺ τῆς ΝΑ. πλευρᾶς τοῦ σηκοῦ καὶ τῆς ἐναντι αὐτῆς τοῦ πτεροῦ εὐρέθησαν πολλὰι ρομβοειδεῖς μαρμαρίναι πλάκες διαφόρων χρωμάτων ὡς ροδίνου, κυανοῦ ἀνοικτοῦ, κυανοῦ βαθέος καὶ λευκοῦ ὕψ. 0.245, πλάτ.

0.145 καὶ μήκ. πλευρᾶς περίπου 0.143 μ. Ἡ κάτω αὐτῶν ἐπιφάνεια εἶναι ἰσορῶς εἰργασμένη, ὀξυνομένη κατὰ τὸ μέσον ὥστε νὰ ἐμπηγνύεται εἰς τὸ ἀσβεστόστρωμα. Πρὸς τούτοις εὐρέθησαν καὶ ὀλίγα τεμάχια ἡμισείας πλακῶς τριγωνικοῦ σχήματος δηλ. ἡμίσεος ῥόμβου. Ἀσφαλῶς προέρχονται ἐκ πλακοστρώσεως τοῦ προδόμου.

Κατεσπαρμένα ἐντὸς τῶν πέριξ ἀγρῶν καὶ τῶν ἐρειπίων τούτων εὐρέθησαν καὶ ἱκανὰ τεμάχια σφονδύλων κίωνων, ἄλλα ἐκ μαρμάρου, ἄλλα ἐξ ἀσβεστολίθου. Σημειῶνω ἓν ὕψ. 1.25 ἐξ ἀσβεστολίθου μὲ εἴκοσι τέσσαρας ἰωνικὰς ραβδώσεις, ὅπερ ἔχει στηθῆ κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν, ὡς φαίνεται ἐν τῇ εἰκ. 1.

Ἄλλου σφονδύλου τεμάχιον σώζει ὕψ. 0.36 μ., διάμ. 0.572 μ. ἀπὸ

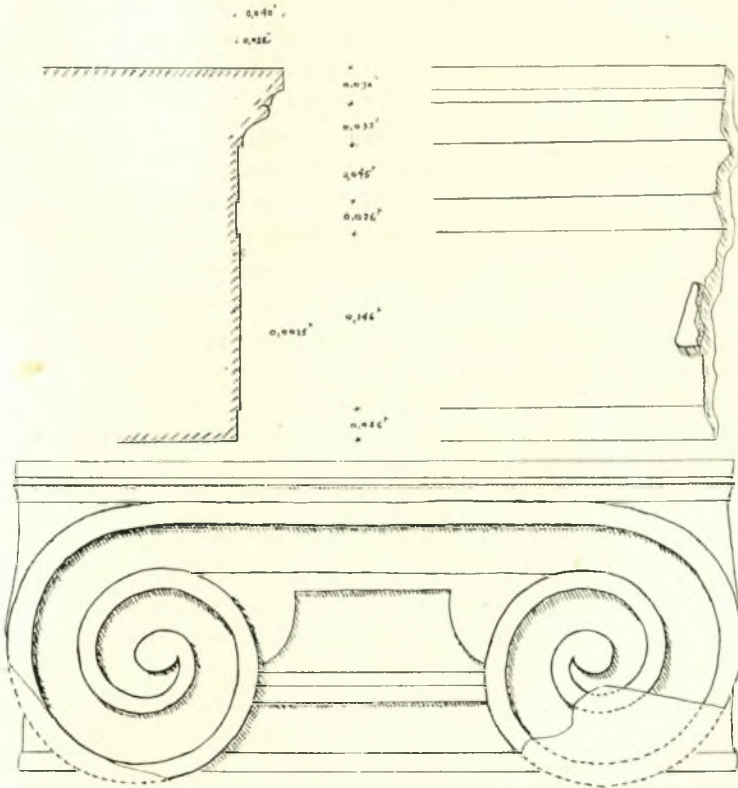


Εἰκ. 2. Ἴωνικὸν κιονόκρανον.

ταινίας εἰς ταινίαν, πλάτ. ραβδώσεως 0.07 μ. καὶ πλάτ. ταινίας 0.015 μ. Καὶ ἄλλο τεμάχιον μὲ εἰκοσιτέσσαρας ραβδώσεις ἔχει διάμ. 0.615 μ. ἀπὸ ταινίας εἰς ταινίαν. Πρὸς τούτοις ἀναφέρω ἓν πολὺ μικρὸν δυστυχῶς τεμάχιον σφονδύλου ἐξ ἀσβεστολίθου μὲ ἀβαθεῖς ραβδώσεις ἐνουμένας εἰς ἀκμὴν ἴσως δωρικοῦ κίονος. Πάντως οἱ σφόνδυλοι οὗτοι προέρχονται ἐκ τῶν κίωνων τοῦ ναοῦ, ὅστις πιθανῶς θὰ εἶχεν εἰς μὲν τὰς στενὰς πλευρὰς ἕξ κίονας, εἰς δὲ τὰς μακρὰς ἑνδεκα.

Ἡ διαμόρφωσις τοῦ προδόμου τοῦ σηκοῦ δεικνύει ὅτι οὗτος θὰ ἦτο πρόστυλος μὲ τέσσαρας κίονας. Δὲν γνωρίζομεν πῶς ἐστεγάζετο ὁ πρόδομος τοῦ ναοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ βάθος ἔφθανε τὰ 4.50 μ. Ἄς σημειωθῆ ὅτι κατὰ τὴν ΝΑ. γωνίαν ἔξω τοῦ σηκοῦ εὐρέθη λίθος, ἐντετειχισμένος εἰς τὸ πλακοστρωτον δάπεδον μὲ βαθεῖαν ὀκτάγωνον κοιλότητα, ἐντὸς τῆς ὁποίας θὰ προσηρμόζετο ὀκτάγωνος στῦλος, τοῦ ὁποίου τεμάχια καὶ ἐπίκρανον εὐρέ-

θησαν εἰς ἄλλο σημεῖον τῆς ἀνασκαφῆς καὶ δὴ εἰς τὸν Ν τοῦτον ταφικοῦ περιβόλου πρὸς Β τοῦ ναοῦ, περὶ οὗ κατωτέρω. Ἐὰν οἱ ὀκτάγωνοι οὗτοι στῦλοι ὑπεστήριζον τὴν στέγην τοῦ προδόμου τοῦ ναοῦ, οὐδεμία ὑπάρχει ἔνδειξις. Προσθέτω μόνον ὅτι τοιοῦτοι ὀκτάγωνοι στῦλοι ἐβάσταζον τὰς στοὰς τοῦ προπύλου τοῦ ἐν Αἰγίνῃ ναοῦ τῆς Ἀφαιίας, τοῦ ὁποῦ οἷ ἡ μορφή καὶ αἱ διαστάσεις ὁμοιάζουν πρὸς τοὺς ἐδῶ· βλ. FURTWÄENGLER, Aegina:



Εἰκ. 3. ἄνω. Ἐπίκρανον παραστάδος· κάτω σχέδιον Ἰωνικοῦ κονοκράνου εἰκ. 2.

Das Heiligtum der Arphaiä σ. 78 καὶ εἰκ. 26. Περὶ ἄλλων ὁμοίων στύλων αὐτ. σ. 84 ἔξ. Βλ. καὶ κατωτέρω τὰς παρατηρήσεις τοῦ κ. Δάκαρη καὶ τὸν ἐν Φοινίκη εὐρεθέντα στῦλον καὶ ἐπίκρανον.

Ἐκ τῆς ἀνωδομῆς τοῦ ναοῦ ὀλίγα λείψανα ἐσώθησαν. Ἐκτὸς τῶν σφονδύλων τῶν κίωνων εὐρέθησαν καὶ δύο ἰωνικά κιονόκρανα, τῶν ὁποίων ἐν σώξει τὰς περισσοτέρας του μορφάς (εἰκ. 2 καὶ 3 κάτω). Εἶναι ἐξ ἀσβεστολίθου μὲ ἐλαφρῶς ἀποκεκρουμένας τὰς ἔλικας κατὰ τὰ ἄκρα τῶν γωνιῶν.

ῥψ. 0.255, πλάτ. 0.61 μ. Ἐχει χαμηλὸν ἄβακα μὲ ἐλαφρὰ κυμάτια καὶ μεγάλας ἑλικας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ μόνος κυρτούμενος ἔχινος κοσμεῖται, μόνον κατὰ τὰς γωνίας, ὑπὸ τοῦ ἐπιπεδογλύφου ἀνθεμίου, δηλουμένου ἁπλῶς διὰ περιγράμματος, ἐνῶ τὰ φύλλα θὰ ἐδηλοῦντο ἴσως διὰ χρώματος, ὅπως πιθανῶς καὶ τὰ μεταξὺ αὐτῶν ὠά. Τὸ θέμα τοῦτο παριστάνει ἀσφαλῶς τὸ ἀπεξηραμένον περίγραμμα τοῦ ἀρχικοῦ πραγματικοῦ ἀνθεμίου, τὸ ὁποῖον ἐκόσμηι τὰς γωνίας τῶν ἐλίκων, ὅπως βλέπομεν αὐτὸ εἰς σειρὰν Ἴωνικῶν κιονοκράνων τῆς Ὀλυμπίας, ἐκ τῆς παλαιστρας, τοῦ Φιλιππείου κτλ. Πρβ. Olympia, Die Baudenkmäler II, πίν. LXXXIX, 3, 6, LXXIV, 6, 18, καὶ LXXXI, ὅπου βλέπει τις τὸ ἀρχικὸν ζωντανὸν ἀνθέμιον νὰ ἀποξηραίνεται καὶ νὰ σχηματοποιῆται βαθμηδὸν μέχρι γραμμικότητος ὡς τὸ ἐνταῦθα περιγραφόμενον κιονόκρανον. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τοῦ ἄβακος φέρει χαμηλὸν ἐξέχον ἀναγλύφον, ἐφ' οὗ ἐπάτει τὸ ἐπιστύλιον, ἵνα μὴ τὸ βάρος τοῦ πίπτῃ εἰς τὰ ἄκρα τοῦ κιονοκράνου, ὅπου αἱ ἑλικες. Τὸ κιονόκρανον φέρει ἑλικας κατὰ τὰς τέσσαρας πλευρὰς καὶ προέρχεται ἐκ γωνίας. Ἡ ὅλη κατασκευή, τὸ ταπεινὸν ὕλικὸν τοῦ ἀσβεστολίθου καὶ ἡ ἐντελῶς ἐπιπεδογλύφου μορφὴ τοῦ ἀναγλύφου μαρτυροῦν ρωμαϊκοὺς χρόνους.

Πιθανῶς ἐξ ἐπιγράνου παραστάδος προέρχεται τμῆμα δόμου ἐξ ἀβεστολίθου, ῥψ. 0.311 μ., ὅστις φέρει ἄνω κυμάτιον καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τμῆμα περιβαλλόμενον ὑπὸ ταινίας βαθύτερον εἰργασμένης καὶ μέρος τριγωνικοῦ τεκτονικοῦ ἀγκῶνος κατὰ τὸ ἄκρον (εἰκ. 3 ἄνω). Τὸ τεμάχιον τοῦτο ὡς καὶ συντρίμματα ἄλλων διὰ τῆς ἐργασίας των μαρτυροῦν ἑλληνικοὺς χρόνους τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. Τὴν αὐτὴν καλὴν καὶ ἐπιμελῆ ἐργασίαν παρατηρεῖ τις καὶ ἐπὶ τοῦ σωζομένου πρώτου ἀναβαθμοῦ τοῦ στυλοβάτου. "Ὅθεν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ ναὸς οὗτος τοῦ Ροδοποτίου θὰ κατασκευάσθῃ ἤδη κατὰ τὰ τέλη ἴσως τοῦ Δ' αἰῶνος. Ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ ὁ ναὸς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἐκεῖ εὐρεθείσης ἐπιγραφῆς, ψηφίσματος τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀτεράργων, ἀναγομένης εἰς τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα (Ἡπειρ. Χρον. Γ', 1935, σ. 261 ἐξ. καὶ L. ROBERT, Bulletin Épigraφική 1939<sup>1</sup>). Φαίνεται ὅμως

<sup>1</sup> "Ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ σημειώσω ἀντιπαρατηρήσεις τινὰς εἰς τὰ σχόλια τοῦ L. ROBERT αὐτόθι καὶ εἰς τὰ Hellenica, I, σελ. 95 ἐξ. εἰς ἐπιγραφὰς ἐκ Δωδώνης καὶ Ροδοποτίου.

Ἡ ἀνάγνωσις (σελ. 472, Décret I, 153) τοῦ στίχ. 5 Ὁρραίτας, τὴν ὁποίαν προτείνει ὁ κ. Robert ὑπεστηρίχθη ἤδη ὑπ' ἐμοῦ (ἐν τῇ ὡς ἄνω ἐκθέσει τῶν Ἡπειρ. Χρον. Γ' σ. 248) δι' ἐπιχειρημάτων παλαιογραφικῶν ἢ ἐπιγραφικῶν καὶ γλωσσικῶν.

Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ τέλους τοῦ στίχου 8: [ἀνανε] ἀντὶ τῆς ἰδικῆς μου: [ἐπι-καλ] δὲν μοι φαίνεται πιθανή: δεδομένου ὅτι οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν Περγαμίων ἤλθον ἵνα ἀνανεώσουν τὴν παλαιὰν φιλίαν καὶ προξενίαν πρὸς τοὺς Ἀτεράργους φυσικὸν ἦτο νὰ ἐπικαλοῦνται τὴν φιλίαν ταύτην, ὅπερ θὰ ἐπετύγχανον διὰ τοῦ ψηφίσματος τούτου. Ἡ ἐπανάληψις μάλιστα τῆς αὐτῆς λέξεως [ἀνανεῶσαι] εὐθὺς ἀμέσως κατω-

ὅτι ὁ ναὸς κατεστράφη βραδύτερον ἴσως ἐκ πυρκαϊᾶς ἢ πυρπολήσεως πιθανὸν ὑπὸ τοῦ Παύλου Αἰμιλίου. Οὕτω δύναται νὰ ἐξηγηθῇ λεπτὸν στρώμα ἀσβέστου ὕψ. 0.10 μ. περίπου, τὸ ὁποῖον περιθῆει δολόκληρον τὴν περιμετρὸν τοῦ ναοῦ εἰς τὸ ὕψος τῆς εὐθυνηρίας καὶ πλησίον αὐτῆς. Τοῦτο δηλοῦν ἐπίσης καὶ ἄλλα μαρμαρίνα τεμάχια ἐξ ἀκροκεράμων καὶ ἀκρωτηρίων, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιφάνεια ἔχει ἀσβεστοποιηθῆ καὶ ἀποτριβεται εὐκόλως. Ἐκ τούτων ἀναφέρω :

1. Τμημα μαρμαρίνου ἀκρωτηρίου μὲ ἀνθέμιον. Κάτω λήγει εἰς ἐπίπεδον, ἡ προσθία δὲ ἐπιφάνεια εἶναι κάτω ἡμικυκλική. Ὅπισω φέρει βαθὺν τόρμον πρὸς σύνδεσιν. Ὑψ. σωζόμενον 0.37 μ., πλάτ. ἔμπρὸς κατὰ τὴν βάσιν 0.15 μ. Ἐμπρὸς ἀνάγλυφον φύλλον μὲ ὁπὰς κατ' ἀποστάσεις κλίνει πρὸς ἀριστερὰ ἐλεύθερον. Ὑπεράνω αὐτοῦ ἐξέρχονται ἑλικες ἀντιστρόφως ἐλισσόμεναι (εἰκ. 4).

2. Τεμάχιον μαρμαρίνου ἀνθεμωτοῦ ἀκρωτηρίου, λίαν εὐθύπτου ἐκ καύσεως ὕψ. σωζομ. 0.17 μ., πλάτ. 0.10 μ., πάχ. 0,006 μ. Ὅπισω φέρει ἐπίσης ὀπὴν τόρμου (εἰκ. 5).

3. Τὸ ἄνω μέρος μαρμαρίνης λεοντοκεφαλῆς ὕψ. 0.20 μ., πλάτ. 0.23 μ., τέρω θὰ ἦτο πλεονασμός, ὅστις εἰς οὐδὲν παραδείγμα τῶν ὑπὸ τοῦ Robert κατωτέρω 97 σημ. 1 ἀναφερομένων ὑπάρχει.

Ὅρθην εὐρίσκω τὴν γνώμην τοῦ Robert (ἐν στίχ. 4-5) ὅτι ὁ Νικάνδρος τοῦ Θεου- [δότου] ἦτο προστάτης τῶν Περγαμίων, ἀλλὰ χωρὶς τὴν προσθήκην τοῦ (προστάτα), διότι ὁ χῶρος ἦτο μικρὸς πρὸς 31 γράμματα. Καὶ ὑπάρχουν μὲν εἰς ἄλλους στίχους τόσα γράμματα, ὡς εἰς τὸν 9, ἀλλ' εἰς αὐτὸν ἀπαντοῦν πολλὰ ι. Τὸ αὐτὸ θὰ ἔλεγε κανεὶς καὶ περὶ τοῦ στίχου 8, ὅπου ἡ συμπλήρωσις τοῦ Robert [καὶ ἀναγε] ἔχει πολλὰ γράμματα.

Στίχ. 7. Ἡ ἀνάγνωσις αὐτοῦ Ἰέρωνος τοῦ Ζωΐλου Ἀκραλεισῶν δὲν εἶναι πιθανὴ ἀντὶ τῆς ἰδικῆς μου Ἀκραλειστῶν[ος], διότι τότε ἔπρεπε νὰ δηλοῦται Ἀκραλειστοῦ κατὰ τὸ Κυεστοῦ τοῦ στίχ. 2 καὶ Ὑγχεστοῦ τῆς ἐπιγραφῆς S.G.D.I. II, 1349, ἂν καὶ ἀπαντᾷ καὶ εἰς γεν. πληθυντικῷ τὸ ἐθνικόν.

Στίχ. 8. Προκειμένου περὶ τοῦ (Γέλωνος) Χαράδρου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐθνικὸν ἐκ τῆς πόλεως Χαράδρας, ἰσχυρίζεται ὅτι δὲν εἶναι βέβαιοι ὅτι ἡ Χαράδρα εἶναι ἡ πατρὶς τῶν ἀναφερομένων πολιτῶν Χαράδρων ἢ Χεράδρων ἀλλαχοῦ, διότι τὸ τοπωνύμιον τοῦτο, προελθὸν ἐκ τῆς χαράδρας, εἶναι δυνατὸν νὰ εὐρίσκηται εἰς πλείονα μέρη τῆς ὀρεινῆς Ἡπείρου. Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι, ἂν οἱ τρεῖς αὐτοὶ Χάραδροι τῆς ἐπιγραφῆς S.G.D.I., 1352 δὲν κατήγοντο ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως Χαράδρας, ἀσφαλῶς θὰ διεκρίνοντο κάπως εἰς ποίαν ἐκ τῶν πολλῶν πόλεων μὲ τὸ ὄνομα Χαράδρα ἀνήκον, ὡς θέλει αὐτὰς ὁ Robert. Ἀφοῦ λοιπὸν καὶ οἱ τρεῖς ἀναφέρονται ἀπλῶς ὡς Χάραδροι καὶ μάλιστα ὁ εἰς κατοπινὸν τοῦ ἄλλου χωρὶς καμμίαν ἄλλην διάκρισιν, σημαίνει ὅτι θὰ κατήγοντο ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Πολύβιος καὶ ὁ Στέφανος ὁ Βυζάντιος.

Στίχ. 14. Τὸ κατ' αἰῶνος = καὶ ἐπ' αἰῶνος.

Σημαντικὴ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ ταύτισις τῶν Περγαμίων πρὸς τὴν ἐν Ἡπείρῳ μεμαρτυρημένην πόλιν Πέργαμον, ἣν θαυμασίως ἐστήριξεν ὁ Robert.

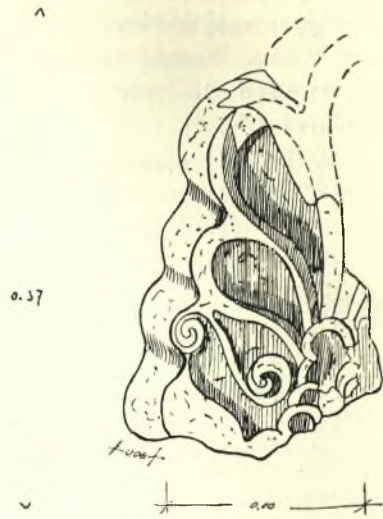
πάχ. 0.204 μ. Σώζεται μόνον τμήμα με δύο ἑλικας καὶ μέρος κόμης. Τὸ κάτω μέρος εἶναι ἀποκεκρουμένον μέχρι τοῦ ἡμικυκλικοῦ κρουνοῦ (εἰκ. 6). Ὅμοιον τεμάχιον εὐρέθη καὶ ἄλλης λεοντοκεφαλῆς ἐξ ὑδρορροῆς.

Ἐπίσης εὐρέθησαν ὀλίγα τεμάχια ἐκ τῆς στέγης ὡς στρωτήρων, ἐκ σίμης καὶ τμήμα καλυπτῆρος, ἅπαντα ἐξ ἀσβεστολίθου. Ἀλλὰ καὶ πῆλινα τεμάχια ἐκ τῆς στέγης εὐρέθησαν προερχόμενα ἐκ στρωτήρων, καλυπτῆρων συνήθους μορφῆς καὶ μία ἀκροκέραμος κορυφαία λίαν ἐφθαρμένη.

Πέραν τοῦ ναοῦ καὶ οἶονεὶ ὡς συνέχεια αὐτοῦ (πίν. 1) ἐκτείνεται πλα-



Εἰκ. 4. Ἀκρωτηρίου τμήμα.

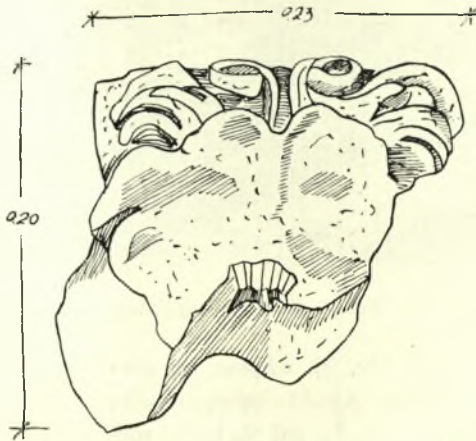


Εἰκ. 5. Σχέδιον ἀνεμωτοῦ ἀκρωτηρίου.

κόστρωτος πλατεῖα (13 × 11 μ.). Ἐντὸς αὐτῆς (εἰκ. 7) εἰς ἀπόστασιν 6 μ. ἀπὸ τοῦ ναοῦ παρατηρεῖται ἰδιαιτέρα πλακόστρωσις ὀλίγων ἐξέχουσα, διαστάσεων 5.45 × 4.50 μ., φέρουσα κατὰ τὴν παρυφήν τῆς ἐπεξεργασίαν ὡσεὶ ἀναθύρωσιν, ἐφ' ἧς ἔβαινε κτίσμα 5 × 4.20 μ. Ἐπὶ τῆς πρὸς τὸν ναὸν πλευρᾶς καὶ εἰς ἀπόστασιν 1.50 μ. ἀπὸ τῆς ἄκρας ἐντὸς τοῦ ὀρθογωνίου παρατηρεῖται καὶ ἄλλη ἀναθύρωσις κατὰ μῆκος τῆς πλευρᾶς ταύτης εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐνταῦθα ἦτο ἰδρυμένος ὁ βωμὸς καὶ πρὸ αὐτοῦ ἡ πρόθυσις. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους σώζονται δόμοι τινὲς κατὰ τὴν Β. καὶ τὴν Α. πλευρᾶν, τῶν ὁποίων εἰς τῆς Β. πλευρᾶς κατὰ χώραν ἔχει τεκτονικὸν ἀγκῶνα, ἐπὶ δὲ τῆς Δ. του πλευρᾶς σώζεται κάθετος σύνδεσμος μετὰ τοῦ κάτωθι αὐτοῦ λίθου μολυβδοχορημένος (βλ. πίν. 1).

Κατὰ τὴν Ν. πλευρᾶν τῆς πλακοστρώσεως σώζεται θεμέλιον ἐκ πλα-

κῶν, λοξῶς τοποθετημένον, χρησιμεῖον πιθανῶς ὡς ὑπόβαθρον βάσεως μνημείου τινός (4 × 3.40 μ.), ἴσως τοῦ ἐκεῖ ἀνακαλυφθέντος ἀνδριάντος ρωμαίου αὐτοκράτορος. Δυστυχῶς δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ ἀκριβὴς θέσις τῆς εὐρέσεως



Εἰκ. 6. Τμῆμα μαρμαρίνης λεοντοκεφαλῆς.

αὐτοῦ μεταφερθέντος πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς εἰς τὸ Δημοτικὸν Μουσεῖον Ἰωαννίνων.



Εἰκ. 7. Πλακόστρωτος ἀλλή.

Κατὰ τὴν Β. πλευρὰν τοῦ ναοῦ καὶ παρὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν ἀνεσκάφη ταφικὸς περίβολος (εἰκ. 8) προχείρως ἐκτισμένον δι' ἀνωμάτων λίθων καὶ ἐνίων κατειργασμένων. Κατὰ τὴν Ν. πλευρὰν του ἤτο ἐντετειχισμένον καὶ



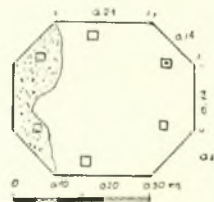
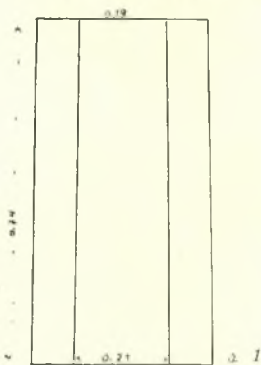
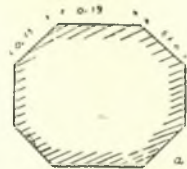


Εἰκ. 8. Ταφικὸς περίβολος.

ὀκτάπλευρος σφόνδυλος (εἰκ. 9), ἀνήκων εἰς στῦλον, καὶ τεμάχιον ὁμοίου. Αὐτόθι ἐπίσης εὐρέθη καὶ τεμάχιον ἐπικράνου (εἰκ. 9α καὶ β). Πρὸς τού-



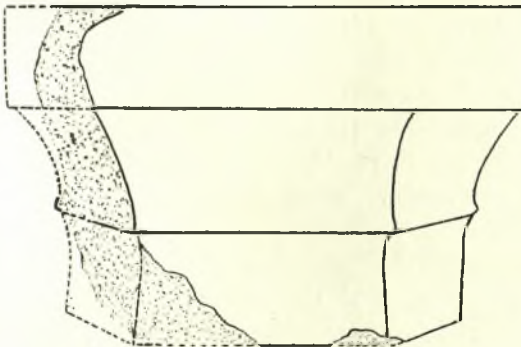
Εἰκ. 9. Ὀκτάγωνος στῦλος μετ' ἐπικράνου ἠνωρθωμένος.



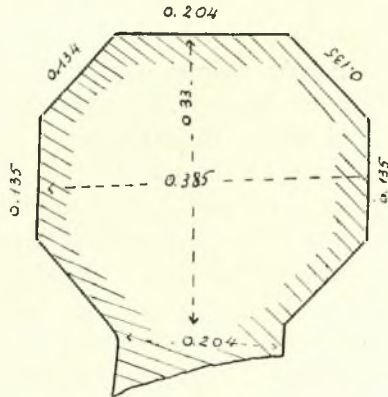
Εἰκ. 9α. Σχέδιον στύλου εἰκ. 9. α καὶ α 2 κάτωψις ἄνω καὶ κάτω βάσεως.

τοὺς εὐρέθη καὶ τεμάχιον ὁμοίου στύλου, τοῦ ὁποίου μία τῶν πλευρῶν προεξετείνεται καὶ ἤνοῦτο πρὸς τοῖχον (εἰκ. 10). Ὅμοιοι στῦλοι ἔχουν εὐρεθῆ καὶ ἐν Κασσώπῃ τῆς Θεσπρωτίας ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ κ. Σωτ. Δάκαρη, τὸν ὁποῖον παρεκάλεσα νὰ ἀναλάβῃ καὶ τὴν μελέτην τῶν ἐνταῦθα, διότι οὗτος παρηκολούθησεν ἄλλως ἐνεργῶς καὶ τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην. Παραθέτω κατωτέρω σύντομον περιλήψιν τῶν παρατηρήσεών του :

«Τὰ ἐν Ροδοτοπίᾳ εὐρεθέντα τεμάχια, ἀνήκοντα εἰς τρεῖς τοῦλάχιστον, ἀλλὰ διαφόρων διαστάσεων, στύλους, ὑποδηλοῦν τὴν συχνὴν χρῆσιν των εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν παρὰ τὸ Ροδοτόπι<sup>1</sup>. Ὁ τύπος οὗτος προῆλθεν ἐκ τοῦ



Εἰκ. 9β. Σχέδιον ἐπιγράνου εἰκ. 9.



Εἰκ. 10. Τομὴ στύλου ἐνουμένου μετὰ τοίχου.

στύλου μὲ ὀρθογώνιον τομὴν, ἀποκοπέντος βαθέως κατὰ τὰς τέσσαρας γωνίας του. Κατὰ τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν ὁ στῦλος οὗτος, ὕψους 0.74 μ., παρουσιάζει τοὺς ἄξονας (0.38 × 0.31 μ.), ὡς καὶ τὰς λοιπὰς ὀκτὼ πλευράς (πλ. 0.19 μ. καὶ 0.13 μ.), κατὰ δύο ὅλα ἑκατοστὰ βραχυτέρους. Ἡ πρὸς τὰ ἄνω μείωσις αὕτη ἀντιστοιχεῖ ἐπομένως εἰς 0.027 μ. κατὰ μέτρον. Ἡ ὀκτάπλευρος βᾶσις του, ἀποκεκρουμένη κατὰ τὰς τρεῖς πλευράς, διατηρεῖ εἰσέτι τέσσαρας ὀρθογωνίους τόρμους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς περιέχει καὶ τὸ σιδηροῦν ἐμπόλιον μετὰ τοῦ μολύβδου. Πιθανῶς καὶ ἄλλοι δύο τόρμοι ὑπῆρχον κατὰ τὴν λοιπὴν ἐλλείπουσαν ἐπιφάνειαν. Οἱ σιδηροὶ οὗτοι σύνδε-

<sup>1</sup> Ἐν τεμάχιον ἀνευρεθὲν καὶ τοῦτο εἰς τὸν ταφικὸν περίβολον δὲν ἀνήκεν εἰς ἐλεύθερον στῦλον, ἀλλ', ὡς δεικνύουν τὰ συμφυῆ λείψανα προεκτεινομένου λαίμου κατὰ τὴν μίαν μεγάλην πλευράν, ἀπετέλει παραστάδα τοίχου ἢ πιθανώτερον στῦλον ἐσωτερικῆς πεσοστοιχίας οἰκοδομήματος, συναπτομένης πρὸς τὸν τοῖχον, καθ' ὃν τρόπον καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ ἰωνικαὶ κιονοστοιχία τοῦ ἐν Βάσαις ναοῦ τοῦ Ἐπικούριου Ἀπόλλωνος.

σμοι ἦσαν ἀναγκαῖοι πρὸς στερεωτέραν ἐδραΐωσιν τοῦ στύλου. Ὅμοιους τὸρμους ἔφεραν ἐπίσης καὶ τὸ μνημονευθὲν τεμάχιον ἡμίσεος ἐπικράνου (εἰκ. 9), τὸ ὁποῖον σώζει κατὰ τὴν βάσιν του ἕνα τοιοῦτον τὸρμον μετὰ σιδηροῦ συνδέσμου καὶ μολύβδου, ὡς καὶ ὅμοιον κενὸν τὸρμον ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας του. Τὸ ἐπικράνον τοῦτο, καίτοι δὲν προσαρμόζεται πρὸς τὸν ὑποκείμενον σφόνδυλον τῆς εἰκ. 9, ἀνῆκε πάντως εἰς ὅμοιον κίονα. Τὸ ὕψος του εἶναι 0.19 μ. (ὑψ. ἄβακος 0.06 μ., ἐχίνου 0.07 μ. καὶ ὑποτραχηλίου 0.06 μ.), αἱ δὲ διαστάσεις τοῦ ἄβακος δύνανται νὰ ὑπολογισθοῦν κατὰ προσέγγισιν εἰς  $0.38 \times 0.43$  μ.

Ὅμοιοι στῦλοι ἀλλὰ μᾶλλον πεπλατυσμένης μορφῆς, ἄλλοι δέ, οἱ τῶν γωνιῶν τοῦ στυλοβάτου, τοῦ τετραγώνου ἀκριβῶς τύπου, ἀνευρέθησαν εἰς κλασικῶν χρόνων οἰκοδόμημα ἐν Κασσώπῃ τῆς νοτίας Ἡπείρου<sup>1</sup>, ὡς καὶ εἰς τὸν ἀρχαϊκόν, κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα, ναὸν παρὰ τὸν προφήτην Ἡλίαν Ὑμηττοῦ<sup>2</sup>. Ὅμοιαν μορφήν ἔχουν καὶ οἱ στῦλοι ἐκ τοῦ Ἀβάτου τῆς Ἐπιδαύρου καὶ ἐκ τοῦ Ἡρόφου τῆς Καλυδῶνος (Β' π. Χ. αἰ.)<sup>3</sup>. Στενωτέραν ὅμως ὁμοιότητα παρουσιάζουν πρὸς τοὺς ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ὀκταπλεύρους ἀρχαϊκοὺς στῦλους, τῶν ὁποίων ἡ τομὴ, ὀλιγώτερον πεπλατυσμένη, ὁμοιάζει πρὸς τοὺς ἡμετέρους<sup>4</sup>.

Ἡ χρονολόγησις τῶν στύλων τοῦ Ροδοτοπίου εἶναι δυσχερής. Τὰ ἐπικράνα τοῦ οἰκοδομήματος τῆς Κασσώπης κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν νεώτερα τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ Δ' π. Χ. αἰ., ἀλλ' ὁ ἐχίνος των διατηρεῖ ὄλην τὴν κλασικὴν ἔλαστικότητα καὶ καμπύλωσιν<sup>5</sup>, στοιχεῖα τὰ ὁποῖα εἰς τὸ ἐπικράνον τοῦ Ροδοτοπίου ἔχουν ἐντελῶς ἐξαφανισθῆ, πρὸς τούτους δὲ ὁ ὑπὸ τὸν ἐχίνον ἐξέχων δακτύλιος προσέλαβεν ἤδη ἐξεζητημένην μορφήν. Ἡ χρονολογία λοιπὸν τοῦ ἐπικράνου τούτου εἰς τοὺς προχωρημένους ἑλληνιστικοὺς ἢ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους φαίνεται λίαν πιθανή<sup>6</sup>.

<sup>1</sup> Πρβ. Σ. ΔΑΚΑΡΗ, Π.Α.Ε. 1952 σ. 334.

<sup>2</sup> Ν. ΚΟΤΖΙΑ, Π.Α.Ε. 1949, σελ. 67 εἰκ. 11α.

<sup>3</sup> Π.Α.Ε. 1884, σελ. 59, πίν. 3, 2 καὶ 4 καὶ πίν. 5, 6, Π.Α.Ε. 1905 σελ. 73, εἰκ. 1-3 καὶ πίν. Ε καὶ Ζ, DYGGVE-POULSEN-ROMAIOS, Das Heroon von Kalydon, 1934, πίν. IV, Ε. G. P.

<sup>4</sup> Πρβ. Β.Σ.Α. ΧΙ, (1939 - 40) πίν. 7,8 καὶ πίν. 8,9 - 10, σελ. 37 καὶ εἰκ. 11.16.

<sup>5</sup> Πρβ. Σ. ΔΑΚΑΡΗ, ἔνθ' ἀν. σελ. 336, εἰκ. 12.

<sup>6</sup> Εἶναι πιθανὴ ἢ ἐκ νότου, διὰ μέσου τῆς Αἰτωλίας, εἰσαγωγή τοῦ τύπου τούτου κατ' ἀρχάς εἰς τὴν περιοχὴν βορείως τοῦ Ἀμβρακικοῦ, ὁπόθεν ἐγνώσθη καὶ εἰς τὸ λεκανοπέδιον τῆς κεντρικῆς Ἡπείρου, καταστάς, ὡς φαίνεται, καὶ ἐκεῖ προσφιλῆς. Ἡ ἐπὶ τοῦ παρόντος τουλάχιστον ἀπουσία ἐκ Μακεδονίας, τῆς Β. Ἡπείρου καὶ ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν τῆς Ν. Ἰλλυρίας τοῦ ἐπιμήκου ὀκταπλεύρου στύλου, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἰσόπλευροι ὀκτάπλευροι στῦλοι εἶναι συνήθεις ἐκεῖ, καθιστᾷ οὐχὶ πιθανὴν τὴν βορείαν ἢ βορειοανατολικὴν προέλευσιν τούτου.

Ἐς σημειώσω ἔδῳ ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἡπείρου εὐρέθησαν παρεμφερεῖς στῦλοι καὶ ἐπίκρανα. ὡς ἐν Φοινίκῃ τῆς ἀρχαίας Χαονίας (Πρβ. UGOLINI, *Albania Antica*, II, L'Acropoli di Phenice, 1932, εἰκ. 101), τὰ ὅποια ἀνάγει ὁ Ugolini εἰς τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ὡς εὐρεθέντα ἴσως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Ἐντὸς τοῦ ταφικοῦ τούτου περιβόλου μήκ. 5.05 μ. καὶ πλάτ. 3.98 μ. μὲ πάχ. τοίχων 0.45 μ. εὐρέθησαν δύο κιβωτιόσχημοι τάφοι (εἰκ. 8) κατεσκευασμένοι διὰ τεσσάρων πλακῶν ὀρθίων ἐμπεπηγμένων ἐντὸς τοῦ ἐδάφους. Ἡ ἐσωτερικὴ τῶν πλακῶν ἐπιφάνεια εἶναι ὀπωσδήποτε καλή, ἡ δὲ ἔξωτερικὴ μόνον ἀδρῶς ἐπεξεργασμένη. Ὁ πρὸς Α. τάφος (Α) (0.82×0.54 μ.) εἶναι ἡμικατεστραμμένος καὶ οὐδὲν περιεῖχεν ἐκτὸς τεμαχίων χαλκοῦ ἀγάλμα-

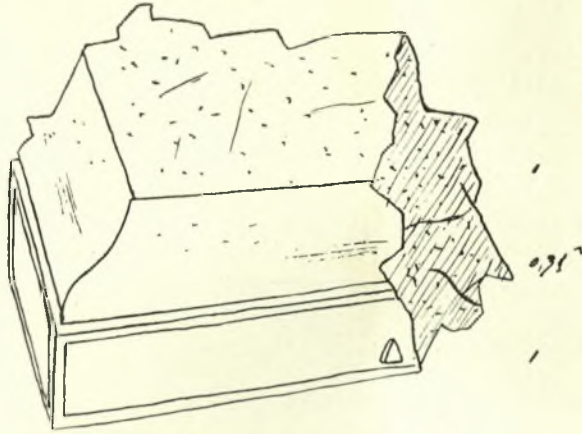


Εἰκ. 11. Βάθρον.

τος, περὶ ὧν κατωτέρω. Ἐξω ὅμως αὐτοῦ κατὰ τὴν Α. πλευρὰν περισυνελέγησαν πολλαὶ ἀγνῦθες μικρῶν διαστάσεων αἱ μὲν κωνικαί, αἱ δὲ πυραμιδοειδεῖς. Ὁ ἕτερος τάφος (Β) εἰς ἀπόστασιν 1.70 μ. ἀπὸ τοῦ πρώτου ἦτο ἐπιμελέστερον κατεσκευασμένος διὰ τεσσάρων πλακῶν ὀρθίων, ἰσταμένων ἐπὶ πυθμένος σώζοντος τεμάχια πλακῶν, δι' ὧν ἦτο οὗτος ἐπεστρωμένος. Εἶχε πλάτ. 0.70 μ. καὶ μήκ. 0.65 μ. βάθος δὲ 0.59 μ. Οὐδενὸς εὐρέθη ἢ καλυπτῆριος πλάξ. Καὶ οἱ δύο τάφοι, πιθανῶς τάφοι καύσεως, εἶχον συληθῆ ἤδη παλαιόθεν καὶ σὺν τῷ χρόνῳ εἶχον πληρωθῆ διὰ χωμάτων. Ἡ κατασκευὴ τῶν ἐνθυμίζει τὸν ἐν Φοινίκῃ τῆς Βορείου Ἡπείρου εὐρεθέντα τάφον κατεσκευασμένον ὅμως διὰ κεράμων, ἀλλὰ τὸ σχῆμα αὐτοῦ εἶναι ἐντελῶς ὅμοιον πρὸς τοὺς ἐδῶ εὐρεθέντας· βλ. UGOLINI, *Albania antica*, Fenice σ. 195, εἰκ. 130–133. Πάντως πρόκειται περὶ τάφων ρωμαϊκῶν χρόνων.

Μεταξὺ τῶν χωμάτων εὐρέθη καὶ χαλκοῦν κάλυμμα κατόπτρου διαμ.

0.093 μ. ἔχον περὶ τὸ κέντρον δύο ἐλαφρῶς ἀναγλύπτους συγκεντρικούς κύκλους ἢ δακτυλίους.



Εἰκ. 11α. Σχέδιον βάθρου εἰκ. 11.

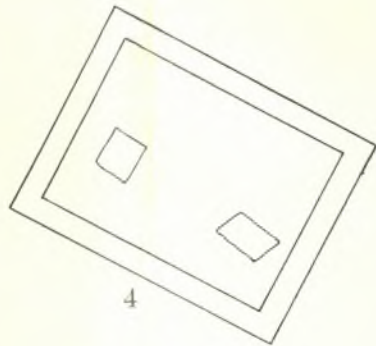
Ὀλίγον ἀνατολικώτερον κατὰ τὴν αὐτὴν πλευρὰν τοῦ ναοῦ εὐρέθη βάθρον ἐξ ἀσβεστολίθου, κατὰ τὸ ἥμισυ σωζόμενον, βαῖνον ἐπὶ ἐνὸς δόμου (εἰκ. 11 καὶ 11α). Ἡ βάση αὐτοῦ ἐξ ἐνὸς δόμου ὕψ. 0.155 μ. με ἐπεξεργασμένην περίεξ τὴν ἐπιφάνειαν σώζει κατὰ τὸ ἄκρον τμήμα τεκτονικοῦ ἀγκῶνος. Ἐπὶ τῆς βάσεως ὑψοῦται ἕτερος δόμος ὕψ. 0.145 μ.



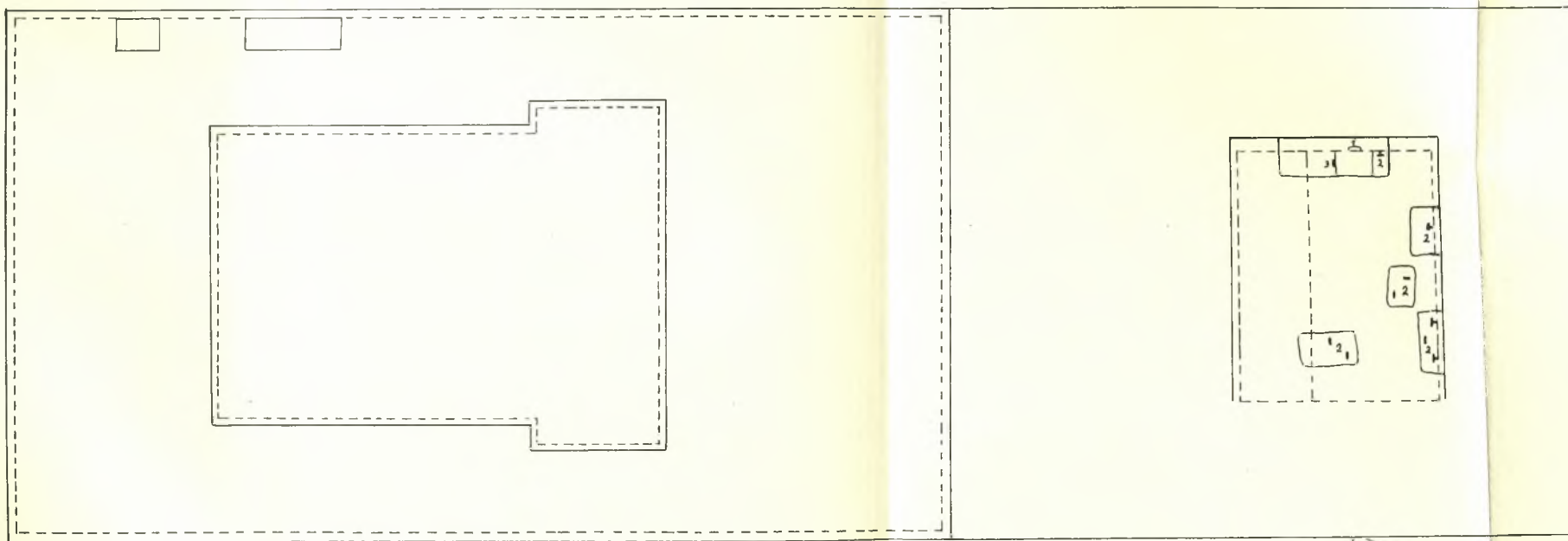
Εἰκ. 12. Τμήμα ὀπισθίου μέρους χαλκῆς κεφαλῆς.



Εἰκ. 13. Τμήμα χαλκῆς χειρὸς.

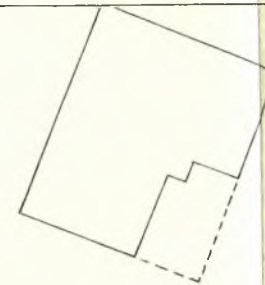
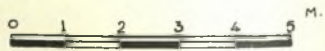


ΚΑΤΟΨΙΣ ΝΑΟΥ ΕΙΣ ΡΟΔΟΤΟΠΙ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ



ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- 1 Ἀρκών
- 2 Ἐμπορία
- 3 Ἐμπορίου κολυβόχοημενον
- 4 Ταφικός περίβολος



λήγων εἰς κυμάτιον κατὰ τὸ ἥμισυ ἀποκεκρουμένος, σώζων τὴν μεγαλυτέραν διάστασιν 0.82 μ.

Ἐκ τῶν ἄλλων εὐρημάτων ἀναφέρω τὰ κυριώτερα :

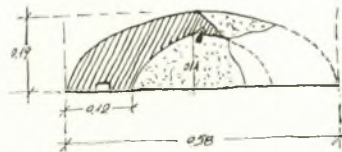
Α. Τρία τεμάχια ἐκ χαλκοῦ ἀγάλματος, μεγέθους κατωτέρου τοῦ φυσικοῦ, πιθανῶς μικρᾶς κόρης :

1. Τμῆμα τοῦ ὀπισθίου μέρους τῆς κεφαλῆς μετὰ βοστρύχων καὶ μέρους τοῦ τραχήλου. Οἱ βόστρυχοι κυματοειδεῖς λήγουν εἰς εὐθείαν σχεδὸν γραμμὴν, μόνον δὲ δύο βόστρυχοι κατέρχονται ἐλικοειδῶς ἐπὶ τοῦ τραχήλου (εἰκ. 12).

2. Τμῆμα τοῦ ἄνω μέρους καρποῦ ἀριστερᾶς χειρὸς μετὰ τῆς ἀρχῆς τῶν δακτύλων (εἰκ. 13) μήκ. 0.05 μ. πλάτ. 0.058 μ.



Εἰκ. 14. Τμῆμα πτυχῆς ἐνδύματος ἐκ χαλκοῦ ἀγαλματίου.



Εἰκ. 15. Ἡμισφαιρικὸν λίθινον ἐπίθημα.

3. Τμῆμα πτυχῆς ἐνδύματος (εἰκ. 14) μήκ. 0.09 μ.

Β. Τὸ ἥμισυ περίπου ἡμικυκλικῆς «λεκάνης» εἰς δύο τεμάχια ἔξ ἀββεστολίθου (εἰκ. 15). Ἡ ἐσωτερικὴ κοιλότης εἶναι ἀδρῶς ἐσκαμμένη καὶ ἔχει πάχος 0.125 μ., ἐπὶ δὲ τοῦ ἄνω ἄκρου ἢ χείλους φέρει δύο μικροὺς τόρους πρὸς σύνδεσιν μὲ λίθον, ἔφ' οὗ προσηρμόζετο. Ἡ διάμετρος εἶναι 0.58 μ. καὶ ὕψ. 0.195 μ. Ἡ ἐξωτερικὴ ἡμισφαιρικὴ ἐπιφάνεια εἶναι ἐπιμελέστερον ἐπεξεργασμένη καὶ φέρει ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἀνάγλυφον ὄφιν, τοῦ ὁποίου ἡ οὐρὰ ἐλλείπει ὑπάρχουσα ἐπὶ τοῦ ἀποκεκρουμένου τμήματος. Τὸ ἀνάγλυφον τοῦ ὄφους εἶναι χαμηλόν, ἀλλ' ἐπιμελῶς σχεδιασμένον καὶ ἐργασμένον, ἀνῆκον πιθανῶς εἰς ἑλληνιστικοὺς χρόνους.

Ἐχαρακτήρισα ἀνωτέρω τὸ σκεῦος ὡς λεκάνην ὡς ἐκ τοῦ σχήματος, ἀλλὰ πιστεύω ὅτι πρόκειται περὶ ἐπιθήματος ἐπιτυμβίου μνημείου, ὡς δηλοῦται τοῦτο μάλιστα διὰ τοῦ ὄφους. Εἶναι δὲ γνωστὸν πόσον στενῶς συν-

δέεται ὁ ὄφης πρὸς τοὺς νεκρούς, ἀπαντῶν ἤδη ἀπὸ τῶν γεωμετρικῶν χρόνων ἐπὶ ἐπιτυμβίων ἀγγείων κτλ.· πρβ. M. P. NILSSON, Griechische Religion I σελ. 183 ξξ. (Handbuch der Archaeologie). Δυσκόλως ὅμως θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ τὸ ἀνωτέρω σκεῦος ὡς ἀσπίς ἕνεκα τοῦ ὕψους του (0.195 μ.) κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ ΠΛΥΣΑΝΙΟΥ ἡ', 11, 8, ἀναφερόμενα εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἑπαμεινώνδου: τῷ τάφῳ δὲ κίων τε ἐφέστηκε καὶ ἀσπίς ἐπ' αὐτῷ δράκοντα ἔχουσα ἐπειρασμένον.

Πρὸς τούτοις εὐρέθησαν καὶ νομίσματα, περιγραφὴν τῶν ὁποίων ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐν Δωδώνῃ εὐρεθέντων παραθέτω κατωτέρω, γενομένην ὑπὸ τῆς κ. Εἰρήνης Χριστοδουλοπούλου, ἣτις εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην, παραλαβούσα ταῦτα εἰς τὸ Νομισματικὸν Μουσεῖον, νὰ ἀσχοληθῇ περὶ αὐτῶν.

## Γ. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

“

## 1. Ἐκ Δωδώνης.

*Βασιλεὺς Πύρρος*

1. Χαλκοῦν 23      Κεφαλὴ Διὸς δεξ.  
 Ὅπ. Δ  
 ΒΑΣΙΛΕΩΣ Κεραυνὸς  
 ΠΥΡΡΟΥ      Τὸ ὄλον ἐν στεφάνῳ

*Ἡπειρος*

2. Χαλκοῦν 15      Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος δεξ. ξω δεξ.  
 Ὅπ. ΑΠΕΙ      Αἰχμὴ δόρατος  
 ΡΩΤΑΝ  
 BMC 6-95 ἀρ. 35

*Βαλεντιανός (;)*

3. Χαλκοῦν      ΡΝΥΑΛ . . . Κεφαλὴ αὐτοκράτορος δ.  
 Ὅπ.      ΝΟΥ  
 . . . . ἐν στεφάνῳ  
 . . . .

*Ἀμβρακία 238-168 π. Χ.*

4. Χαλκοῦν 15      Κεφαλὴ Διώνης ἀρ.  
 Ὅπ. ὀβελίσκος Α [Μ]  
 Β



*Κωνστάντιος Β' (;)*

5. Χαλκοῦν 16 DN]CONSTA TIVS A  
Προτομή αὐτοκράτορος δ.  
᾽Οπ. Ὁ αὐτοκράτωρ καταβάλλων ἱππέα ἄρ.

*Μακεδονία, Φίλιππος Β'*

6. Χαλκοῦν 17 Κεφαλή ᾽Απόλλωνος δ.  
᾽Οπ. ΦΙΛΙΠΠΟΥ Ἴππεὺς δ.

*Φίλιππος Β'*

7. Χαλκοῦν 13 Κεφαλή Ἡρακλέους δ.  
᾽Οπ. . . . Ἴππος δ.

GAEBLER, Die Münzen Nordgriechenlands πίν. XXXI, 15

*Ἡπειρος*

8. Χαλκοῦν 21 Κεφαλή Διὸς ἄρ.  
᾽Οπ. . . . Κεραυνὸς  
BMC XVII, 16

9. Χαλκοῦν 17 Κεφαλή Διώνης δ.  
᾽Οπ. ΑΠΕΙ ΡΩΤΑΝ

10. Χαλκοῦν 12 Κεφαλή ᾽Αρτέμιδος δ.  
᾽Οπ. ΑΠΕΙ ΡΩΤΑΝ Αἰχμὴ δόρατος  
BMC XVII, 15

11. Χαλκοῦν ᾽Ομοίον

12. Χαλκοῦν ΜΕΝΕΔΗΜΟΣ Κεφαλή ᾽Αρτέμιδος  
ΙΕΡΕΥΣ δεξ.  
᾽Οπ. ΑΡ ΓΕ Μεταξὺ τῶν γραμμάτων βέλος καὶ φα-  
ΑΔ ΗΣ ρέτρα



Εἰκ. 16. Χαλκοῦν νόμισμα Ἡπείρου.

Τὸ ὄλον ἐντὸς στεφάνου (εἰκ. 16). Μετὰ τὸ 168 π. Χ.  
COLL. WEBER ἀρ. 3034 πίν. 116 καὶ HEAD, Hist.  
Num. σ. 325

*Ἀμβρακία*

13. Χαλκοῦν 21      Κεφαλή Ἀπόλλωνος δ.  
                          ᾽Οπ. AM                   Ζεὺς δ.  
  B  
                          BMC σ. 95 ἀρ. 24 κ. ε̅.
14. Χαλκοῦν 21      ᾽Ομοιον
15. Χαλκοῦν 19      Κεφαλή Ἡρακλέους δ.  
                          ᾽Οπ. Ἀπόλλων καθήμενος  
                          BMC XVIII, 3
16. Χαλκοῦν 21      Κεφαλή Διὸς δ.  
                          ᾽Οπ. Γρὺψ δεξ. Ἐξεργος [ΑΞΙ]ΟΧΟΣ  
                          ΜΙΘΝΝΕΤ II, 51
17. Χαλκοῦν 16      Κεφαλή ποταμοῦ Ἀράθου δ.  
                          ᾽Οπ. AM|BPA Ταῦρος κυρίσσω δ.  
                          ΜΙΘΝΝΕΤ II ἀρ. 45 καὶ Suppl. 61

*Κασσώπη*

18. Χαλκοῦν 22      Κεφαλή Ἀφροδίτης δ. (ἔφθ.)  
                          ᾽Οπ. Περιστερὰ ἀρ.
- Βασιλεὺς Πύρρος 295 - 272 π. Χ.*
19. Χαλκοῦν 22      Κεφαλή Διὸς  
                          ᾽Οπ.  $\frac{B}{MP}$  Κεραυνὸς  
                          Τὸ ὄλον ἐντὸς στεφάνου δρυὸς  
                          BMC σ. 114 ἀρ. 43

*Κέρκυρα*

20. Χαλκοῦν 20      Κεφαλή Διονύσου δ.  
                          ᾽Οπ. [κο] Κάνθαρος  
                          BMC XXIV, 11

21. Χαλκοῦν 25      Κεφαλή Ἡρακλέους δ.  
 Ὅπ. ΚΟ]ΡΚΥΡ . . .  
 ΑΡΙΣΤΕΑΣ  
 Α]ΡΙΣΤΩΝΟ[Σ]  
 Πρῶρα ἐπ' αὐτῆς ΝΙΚΑ  
 BMC 146, 423

*Λευκάς*

22. Χαλκοῦν      Κεφαλή Ἀχελφού δ.  
 Ὅπ. Χίμαιρα ἀρ.  
 BMC XXVIII, 3

*2. Ἐκ Ροδοτοπίου*

ΒΑ γωνία ἔξω τοῦ ναοῦ :

*Κόρινθος*

23. Χαλκοῦν 15      Κεφαλή γυναικεία ἀρ.  
 Ὅπ. φ Πήγασος. Τριώβολον  
 Ἐκ τοῦ μέσου τοῦ ταφικοῦ περιβόλου :

*Ἡπειρος*

24. Χαλκοῦν 23      Κεφαλή Ἀρτέμιδος δ.  
 Ὅπ. ΑΠΕΙΡΩΤΑΝ Τρίπους  
 Ἐξω τοῦ τάφου Β

*Ἀμβρακία*

25. Χαλκοῦν 21      Κεφαλή γυναικεία δ.  
 Ὅπ. [Α] [Μ] Ζεὺς δεξ.  
 Β [Ρ]  
 BMC σ. 95, 24

*Ἰλλυρία - Ἀπολλωνία*

26. Χαλκοῦν 20      Κεφαλή Ἀπόλλωνος ἀρ. καὶ δεξ. Δ̄ ἀρ. μονογράφημα  
 ἀσαφές  
 Ὅπ. ΑΠΟΛΛΩ      ὀβελίσκος      λρ  
 ΝΙΑΤΑΝ  
 Τὸ ὄλον ἐντὸς στεφάνου.  
 BMC σ. 62, 77

27. Χαλκοῦν 18 Ὅμοιον ;  
*Ἡπειρος* πρὸ 168 π. Χ.
28. Χαλκοῦν 20 Κεφαλὴ Διὸς ἄρ.  
 Ὅπ. Α . . . . . Κεραυνός  
 ΡΩ[ΤΑΝ]
29. Χαλκοῦν 14 Ἐφθαρμένον  
 Ὅπ. ΑΠ]ΕΙ Αἰχμὴ δόρατος  
 ΩΤΑΝ  
 BMC XVII, 15
30. Χαλκοῦν 13 Ὅμοιον
31. Χαλκοῦν Κεφαλὴ Διὸς δ.  
 ΑΡ]ΓΕΑΔΗΣ  
 Ὅπ. ΜΕ]ΝΕΔΗΜΟΣ Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος δεξ.  
 ΙΕΡΕΥΣ  
 BMC σ. 93, 70

*Ἀθῆναι*

32. Χαλκοῦν Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς δ.  
 Ὅπ. ΑΘ]Ε Γλαυξ ἐπὶ ἀμφορέως

*Βουθρωτὸν*

33. Χαλκοῦν 19 Κεφαλὴ Αὐγούστου δ. Πέριξ CA [BVT] EXOD  
 Ὅπ. NAEVISVRAA HIRTYL . NI [NIGER]; Εἰς τὸ πεδῖον ἄρ Β  
 καὶ II VIR (εἰκ. 17)  
 COLL. WEBER ἄρ. 3034 πίν. 126



Εἰκ. 17. Χαλκοῦν νόμισμα Βουθρωτοῦ.

*Ρωμαϊκόν. Αὐγουστος 19 - 15 (;) π.Χ.*

34. Χαλκοῦν 24      Κεφαλή Αὐγούστου δ.  
 "Οπ. AVGVSTVS ἐν στεφάνῳ  
 MATTINGLY, Rom. Imp. Coins σ. 64, 53
35. Χαλκοῦν 23      "Ομοιον
36. Χαλκοῦν 9      Τελείως ἐφθαρμένον ὑστέρων (;) ρωμαϊκῶν χρόνων

*"Ηπειρος*

37. Χαλκοῦν 20      Κεφαλή Λιῶνης δ.  
 "Οπ. ΑΠΕΙ ΡΩΤΑΝ

*Κέρκυρα*

38. Χαλκοῦν 23      Κεφαλή Ἡρακλέους δ.  
 Δ]ΑΜΟΣΤΡΑΤΟΣ Περφερα δ.  
 BMC 147, 499

*Νεώτερα.**Πολωνία*

39.                      Σιγισμοῦνδος Γ' 1601 μ. Χ.

Τὰ ἀνωτέρω περιγραφόμενα νομίσματα τῶν ἀνασκαφῶν 1952 Λωδώ-  
 νης καὶ Ροδοτοπίου δὲν εἶναι ἄνευ ἐνδιαφέροντος, διότι τὰ μὲν ὑπ' ἀριθ.  
 33, 12 καὶ 17 εἶναι σπανιώτατα καὶ πλουτίζονται δι' αὐτῶν αἱ συλλογαὶ  
 τοῦ Νομισματικοῦ ἡμῶν Μουσείου, τὸ δὲ ὑπ' ἀρ. 24 ἔχει συνδυασμὸν τύ-  
 πων ἴσως πρώτην φορὰν ἀπαντῶντα, ὅσον τοῦλάχιστον κατέστη δυνατὸν  
 νὰ ἐξακριβωθῇ. .,

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ